

Buvusių kalinių ir tremtinių kontrolė KGB dokumentuose

Iki 1990 m. kova su Lietuvos antisovietiniu pagrindžiu, žmogaus teises ir laisves ginančiais disidentais bei išeivijos lietuvių organizacijomis, jų organizuojamomis Lietuvos laisvinimo akcijomis buvo viena svarbiausių LSSR KGB veiklos sričių, kurią nuo 1967 m. kuravo KGB 5-asis skyrius. Jo pagrindinė funkcija – ideologinė kontržvalgyba, t. y. kova su šalyje veikiančiomis sovietų valdžiai priešiškomis išorės ir vidaus jėgomis. Pastarosioms buvo priskirti ir asmenys, grįžę iš tremties bei įkalinimo vietų.

Sovietų valdžia ypač daug dėmesio skyrė lietuvių inteligentijai – buvusiam Lietuvos respublikos politiniam ir kultūros elitui. 1941 m. ir 1944–1953 m. teroras palietė žymius Lietuvos politikus, visuomenės ir kultūros veikėjus. 1944–1953 m. iš Lietuvos į lagerius ir tremtį buvo išvežti 142 579 kaliniai¹. Prasidėjus destalinizacijos procesui, 1956 m. iš įkalinimo vietų pradėjo masiškai grįžti buvę kaliniai (KGB dokumentuose jie įvardijami kaip „asmenys, bausti už ypač sunkius valstybinius nusikaltimus“) ir tremtiniai. Lietuvos valdžia stengėsi trukdyti grįžti į tėvynę žymiesiems nepriklausomos Lietuvos veikėjams, partizanams, net „prašė Maskvos neleisti jiems sugrįžti“², nes manė, kad jų sugrįžimas sustiprins pasipriešinimo judėjimą ir antisovietines gyventojų nuotaikas. 1956–1967 m. iš kalėjimų ir lagerių paleista tik 17 tūkst. žmonių, teistų už kontrrevo-

liucinę veiklą, reabilituoti 338 asmenys. Nepaisant sovietinės Lietuvos valdžios pastangų, 1958 m. tremtinių paleidimas iš tremties vietų ypač suintensyvėjo. 1970 m. duomenimis, iš tremties ir įkalinimo vietų grįžo apie 80 tūkst. žmonių (20 tūkst. iš kalėjimų ir lagerių ir 60 tūkst. tremtinių)³.

1968 m. įvykiai Čekoslovakijoje ir stiprėjanti kova dėl žmogaus teisių ir laisvių Lietuvoje vertė valdžią organizuočiau, atidžiau domėtis ir šiais žmonėmis. Tai rodo ir toliau pateikiamas dokumentas – LSSR KGB 5-ojo skyriaus viršininko plk. M. Ščensnovičiaus 1968 m. liepos 12 d. raštas KGB 2-osios valdybos 3-iojo skyriaus viršininkui pplk. F. Aki-movui. Jame atsispindi valdžios ir KGB pastangos daugiau dirbti su asmenimis, grįžusiais iš įkalinimo ir tremties vietų. Šiame rašte nurodoma, į kokias buvusių tremtinių ir kalinių gyvenimo bei veiklos sritis reikia atkreipti didesnę dėmesį. Iš pateikiamo dokumento matosi, kaip KGB 5-ajam skyriui, kuris užsiėmė politiniu sekimu, buvo svarbu kuo daugiau žinoti apie pakliuvusių į KGB akiratį asmenų viešąjį ir privatų gyvenimą, jų nuotaikas ir pažiūras, galimą jų įtaką aplinkiniams. KGB domėjimosi šiais asmenimis aspektai leidžia spręsti apie gyvenimo sritis, kuriose jie buvo labiau kontroliuojami ir diskriminuojami.

KGB darbuotojai atidžiai stebėjo grįžusių tremtinių ir kalinių gyvenimo būdą, jų elge-

sį. „Liaudies priešų“ etiketė juos ir jų vaikus lydėjo ir grįžus į Lietuvą. Jiems buvo kliudoma įsilieti į visuomenę, „atgauti nepriklausomoje Lietuvoje turėtą socialinę padėtį, įgyti išsilavinimą atitinkantį darbą [...]. Dėl to ir reikėjo slėpti savo arba savo tėvų praeitį“⁴. Dėl tokio psichologinio spaudimo kai kurie buvo priversti išvykti iš Lietuvos.

Didžiausių sunkumų jie patirdavo norėdami įsidarbinti, apsigyventi. Jiems buvo draudžiama gyventi rajonuose, iš kurių jie buvo ištremti; dauguma atvejų grįžusieji iš įkalinimo vietų sunkiai susigrąžindavo savo turtą, nes jis buvo nacionalizuotas. Tik apie 9 proc. žmonių turėjo formalią teisę susigrąžinti prarasto turto dalį⁵. Kai kurie siekdavo reabilitacijos, kad galėtų atgauti savo turtą, tačiau susidurdavo su įvairiomis biurokratinėmis kliūtėmis. Norint atgauti turtą jiems reikėjo pasibaigus tremties ar įkalinimo laikui, per šešis mėnesius grįžti į Lietuvą ir įteikti prašymą dėl reabilitacijos bei pareikšti pretenzijas dėl turto. Nesuspėję grįžti per šį laikotarpį, jie turėjo pateikti svarų pasiteisinimą dėl laiku neįteikto prašymo: dideli įkalinimo arba tremties vietų atstumai nuo Lietuvos, geležinkelio susisiekimo nebuvimas, ribotos materialinės galimybės, susijusios su atvažiavimu ir t. t. Turto susigrąžinimą apsunkindavo ir tai, kad nebuvo dokumentų apie konfiskuotą turtą⁶.

Buvusiems kaliniams ir tremtiniam buvo sunku gauti darbą, o kai kur neįmanoma, nes jiems buvo sudarytas draudžiamų profesijų sąrašas⁷. Pavykus įsidarbinti, KGB stebėjo jų elgesį. Buvo daromos kliūtys, kad jie neužimtų vadovaujančių postų ir nedirbtų strategiškai svarbiose įstaigose, kur dirbama su valstybinėmis paslaptimis. Buvę kaliniai ir tremtiniai lengviau gaudavo darbą ten, kur reikėjo fizinės darbo jėgos, pavyzdžiui, statybinėse organizacijose, pramonės įmonėse, gamyklose. Antai Vilniuje 1968 m. iš įkalinimo ir specialiųjų gyvenviečių grįžę 33 asmenys dirbo aukštosiose ir vidurinėse mokyklose,

vietinėje pramonėje dirbo 56, statybinėse organizacijose – 57, medicinos įstaigose – 27, gamyklose – 83 asmenys⁸. Tačiau ir čia siekta riboti jų skaičių. Svarbiose pramonės, statybos ir transporto įmonėse KGB ieškojo asmenų, teistų už sunkius valstybinius nusikaltimus, ir reiškė nepasitenkinimą, kai jiems pavykdavo įsidarbinti. Pavyzdžiui, vienoje KGB pažymoje rašyta, kad radijo detalių įmonėje Kaune dirba A. Dučinskas, kilęs iš ištremtos „buožių“ šeimos ir nuslėpęs savo socialinę padėtį⁹. Ragindamas riboti jų ir užsienio specialiųjų tarnybų galimą poveikį įmonėms ir ekonomikai¹⁰, KGB netiesiogiai skatino atleisti šiuos žmones iš darbo. Nepaisant tokių raginimų, buvusiems kaliniams ir tremtiniam pavykdavo įsidarbinti ir užimti vadovaujančius postus. Nukentėdavo ir priekaištų sulaukdavo ne tik savo praeitį nuslėpę asmenys, bet ir juos į darbą priėmę įmonių ar įstaigų vadovai; pastarieji buvo vadinami „politiškai nepatikimais“ ir KGB imdavo juos įdėmiau stebėti.

Buvęs teistumas ir tremtis buvo svarbūs ne tik įsidarbinant, bet ir vykstant į užsienį. Tai labai sumažino buvusių tremtinių ir kalinių išvykimo į užsienį galimybes, nes buvo bijoma jų kontaktų su užsieniečiais, išeiviais, užsienyje gyvenančiais giminaičiais, atseit „jie gali sudominti priešininkų specialiąsias tarnybas“¹¹. KGB darbuotojai ir agentai buvo įpareigojami „stebėti tremtinių ir buvusių kalinių mėginimus užmegzti ryšius su užsieniečiais ir tam sutrukdyti“¹². Buvusių tremtinių ir kalinių judėjimas buvo varžomas ne tik jiems vykstant į užsienį, bet ir Lietuvos teritorijoje; jų buvo ieškoma tarp dirbančiųjų transporto sistemoje. Pavyzdžiui, per Kėdainius eina geležinkelio linija, kuria vežama karinė technika. KGB ragino stebėti šalia šios linijos gyvenančius asmenis, teistus už antisovietinę veiklą ir grįžusius iš tremties, nes juos galėjo sudominti pervežami kroviniai¹³.

KGB domėjosi ne tik buvusių kalinių ir tremtinių darbu. Buvo stebimos jų susibūri-

mo vietos, tarpusavio bendravimas. KGB pastebėjo, kad „jie linkę gyventi tuose pačiuose namuose, o jeigu užimdavo vadovaujančius postus, tai įdarbindavo buvusius kalinius“¹⁴, todėl, KGB manymu, vyko jų koncentracija. Buvo tiriama jų veikla kraštotyrinėse, turistinėse ir kitose organizacijose. KGB domino buvusių tremtinių ir kalinių namuose arba darbo vietose organizuojami susitikimai (jubiliejų, gimtadienių šventimas). Pastebėjus antisovietinės veiklos požymius bei įtartinus susibūrimus, buvę kaliniai ir tremtiniai buvo kompromituojami spaudoje. KGB šiomis priemonėmis stengėsi juos izoliuoti nuo visuomenės. Kartais dėl savo veiklos jie netekdavo einamų pareigų. Pavyzdžiui, Panevėžio pradedančiųjų literatų klube užfiksavus antisovietines kalbas, buvusi tremtinė Ožkeliūnienė dėl to buvo priversta palikti darbą. Trukdyta spausdinti Suckienės eilėraščius, nes ji buvo teista už rezistencinę veiklą, anot KGB – už teroristinį aktą¹⁵.

KGB buvo svarbi informacija, ar buvę tremtiniai ir kaliniai turėjo šaunamųjų ginklų. Toliau skelbiamame dokumente tai užmaskuota fraze, ar jie priklauso medžiotojų būreliams. Panevėžio rajone 1970 m. pastebėta, kad medžiotojų draugijoje yra asmenų, anksčiau teistų „už sunkius valstybinius nusikaltimus“. Nutarta iš jų atimti ginklus. Norint užmaskuoti šią akciją, nuspręsta iš naujo atestuoti medžiotojus. Taip buvo pašalinti 72 asmenys, iš kurių trims pradėtos operatyvinio stebėjimo bylos, ir 10 grįžusiųjų iš tremties¹⁶.

Turbūt labiausiai KGB baugino galimos buvusių tremtinių ir kalinių antisovietinės akcijos. Svarbių sovietinių švenčių metu buvo siekiama varžyti jų judėjimą: „Buvusiems tremtiniais ir kaliniams, teistiems už antisovietinę veiklą, neleisti vykti į Maskvą, Leningradą ir kitas sąjunginių respublikų sostines“¹⁷. O esant ypatingai padėčiai šalyje, kilus neramumams, numatyti tam tikri veiksmai asmenų iš „socialiai pavojingos“ aplinkos atžvil-

giu; šiai kategorijai buvo priskirti ir buvę kaliniai bei tremtiniai, kuriems sudarytos operatyvinio stebėjimo bylos. Jie turėjo būti suimti ir neribotam laikui uždaryti Kauno, Pravieniškų ir Alytaus tardymo izoliatoriuose¹⁸.

KGB manymu, grįžusiųjų iš tremties pasakojimai gali paskatinti jaunimą imtis antisovietinių akcijų, todėl Kauno jaunimo bruzdėjimus saugumiečiai siejo su didele buvusių kalinių koncentracija mieste¹⁹. KGB ėmėsi priemonių, kurios sutrukdytų buvusiems tremtiniais bei kaliniams daryti įtaką jaunimo pažiūroms (ypač mokyklose). Stebėta, kiek tokių žmonių dirba vidurinėse mokyklose, profesinio mokymo ir aukštojo mokslo įstaigose ir kokią įtaką jie daro jaunuoliams. Žmonėms iš šios aplinkos ir jų vaikams buvo trukdoma įgyti aukštąjį išsilavinimą. Panevėžio KGB skyriaus operatyviniai darbuotojai, išanalizavę agentūrinius-operatyvinius duomenis, pastebėjo, kad vidurinėse mokyklose, kuriose užfiksuoti priešiški veiksmai, dirbo asmenys, apie kuriuos turėta kompromituojančių duomenų (teisti už antisovietinę veiklą, turintys giminių užsienyje)²⁰.

Buvo atkreipiamas dėmesys ir į tremtinių bei kalinių vaikus, kaip potencialius antisovietinių akcijų organizatorius arba dalyvius. KGB buvo svarbu mažinti „blogą“ tėvų įtaką vaikams ir galimą paskatinimą antisovietinei veiklai²¹. Stengtasi juos perauklėti vykdant intensyvių politinį ir ideologinį apdorojimą, bet objektyviai sudarytos sunkesnės gyvenimo sąlygos darė savo įtaką. Pavyzdžiui, už antisovietinę veiklą suimto Smailio tėvai pasakojo pajutę, kad į juos žiūrima įtariai; išgirdus užuominų apie jų tremtį, neleista eiti vadovaujančių pareigų. Tėvai papasakojo vaikui apie savo tremtį, bet neskaitino jo imtis antisovietinių veiksmų; anot KGB, „vaikas pats padarė išvadas“²².

Daugumai buvusių tremtinių ir kalinių, teistų už antisovietinę veiklą, pradėtos įvairios operatyvinės bylos ir jie buvo nuolat prižiūrimi KGB²³. Pavyzdžiui, 1968 m. duome-

nimis, operatyvinio stebėjimo bylos pradėtos 766 asmenims, iš jų 299 bylos buvusiems partizanams, 144 – antisovietinių organizacijų vadovams ir nariams ir t. t.²⁴, o 1975 m. – 646 asmenims²⁵. Be to, rajonų ir miesto KGB skyriai turėjo stebėti buvusių kalinių ir tremtinių koncentraciją, informuoti apie jų skaičių pagal amžių, tikslinti buvusių tremtinių ir kalinių šeimų sudėtį. Ši informacija turėjo atsispindėti KGB darbuotojų rengiamose ataskaitose apie operatyvinę padėtį mieste ir rajone. Pavyzdžiui, 1968 m. duomenimis, Vilniaus mieste buvo užregistruoti 874 asmenys, grįžę iš tremties ir lagerių. Šis skaičius detalizuojamas pagal amžių: iki 30 metų – 15, 30–40 m. – 186, nuo 40 iki 50 m. – 269, nuo 50 iki 60 m. – 227, daugiau nei 60 m. – 177 asmenys²⁶. 1975 m. duomenimis, Vilniuje buvo 994, Kaune – 3876, Šiauliuose –

960, Klaipėdoje – 968, Panevėžyje – 729 asmenys, anksčiau teisti už antisovietinę veiklą²⁷. Šios priemonės leido gauti informaciją ne tik apie stebimą asmenį bei jo šeimą, bet ir apie procesus jo aplinkoje.

Kalinio ir tremtinio statusą KGB laikė kompromituojančiu faktu (net jei buvo ištremti tik tėvai), kuri žmonės siekė nuslėpti, todėl teistumas, o ypač mėginimas jį nuslėpti tapdavo verbavimo pretekstu²⁸. KGB stengėsi užverbuoti ir buvusių tremtinių bei kalinių vaikus, kad galėtų geriau stebėti padėtį jų aplinkoje²⁹. 1975 m. duomenimis, iš asmenų, anksčiau teistų už antisovietinę veiklą, užverbuota 537 agentai³⁰. Tiriant įvairias antisovietines akcijas (pavyzdžiui, anoniminių lapelių platinimą), įtariamųjų buvo ieškoma ir tarp šios kategorijos asmenų.

Nuorodos

¹ *Lietuva 1940–1990: Okupuotos Lietuvos istorija*, V., 2005, p. 414.

² *Ibid.*, p. 415.

³ *Ibid.*, p. 418.

⁴ J. Kuprytė, „Galimybė tirti tremtinių ir politinių kalinių socialinį mobilumą“, *Genocidas ir rezistencija*, 1999, Nr. 2, p. 85.

⁵ *Lietuva 1940–1990*, p. 418.

⁶ Pažyma apie tremtinių iš specialiųjų gyvenviečių bylų peržiūrėjimą, Lietuvos ypatingasis archyvas (toliau – LYA), f. K-1, ap. 3, b. 532, l. 32.

⁷ *Lietuva 1940–1990*, p. 415.

⁸ KGB 5-ojo skyriaus 5-ojo poskyrio operatyvinio darbuotojo Borunovo pažyma apie asmenis, grįžusius iš įkalinimo vietos, LYA, f. K-1, ap. 3, b. 664, l. 186.

⁹ Kauno miesto KGB 1-ojo skyriaus viršininko Fursovo 1982 m. gruodžio 31 d. ataskaita apie kontržvalgybinį darbą pramonės įmonėse, *ibid.*, ap. 14, b. 182, l. 26.

¹⁰ KGB 2-osios valdybos 3-iojo skyriaus viršininko Akimovo 1969 m. liepos 29 d. pažyma apie padėtį ir priemones pagerinti agentūrinį-operatyvinį darbą, *ibid.*, ap. 3, b. 663, l. 100.

¹¹ Pažyma apie padėtį ir priemones pagerinti

operatyvinį darbą analizuojant asmenų, esančių operatyvinėje įskaitoje, elgesį, *ibid.*, ap. 3 b. 660, l. 109.

¹² Pasiūlymai dėl priemonių sustiprinti budrumą, užkirsti kelią nusikalstamumui, garantuoti saugumą ir tvarką respublikoje prieš šventes ir švenčių metus, *ibid.*, ap. 3, b. 638, l. 25.

¹³ Kaišiadorių rajono KGB skyriaus agentūrinių-operatyvinių veiksmų planas 1980 m., *ibid.*, ap. 15, b. 1020, l. 5.

¹⁴ Alytaus rajono KGB skyriaus vyr. operatyvinio įgaliotinio pplk. Gurbininsko pranešimas operatyvinių darbuotojų bendrame pasitarime Kaune 1967 m. vasario 23 d., *ibid.*, ap. 3, b. 656, l. 372.

¹⁵ Pažyma apie Panevėžio miesto KGB skyriuje 1971 m. atliktą agentūrinį-operatyvinį darbą, *ibid.*, ap. 14, b. 607, l. 12.

¹⁶ Panevėžio KGB skyriaus viršininko pavaduotojo F. Volkovo pranešimas KGB 5-ojo skyriaus viršininkui M. Ščensnovičiui, *ibid.*, b. 606, l. 28.

¹⁷ Agentūrinių-operatyvinių priemonių planas užtikrinant valstybės saugumą gegužės 1 d. ir Pergalės dienos šventimo metu, *ibid.*, ap. 15, b. 186, l. 28.

¹⁸ Pasiūlymai, kaip įgyvendinti SSRS MVD 1968 m. kovo 31 d. įsakymą Nr. 140ss ir bendrą SSRS KGB ir MVD 1984 m. balandžio 11 d. įsakymą Nr. M/26ss ir Nr. M/37cc., *ibid.*, ap. 46, b. 2665, l. 7–8.

¹⁹ Kauno miesto KGB skyriaus viršininko H. Vaugausko 1969 m. lapkričio 1 d. pranešimas apie tam tikras neigiamas politines tendencijas tarp Kauno miesto jaunimo, *ibid.*, ap. 14, b. 144, l. 5.

²⁰ Panevėžio KGB skyriaus agentūrinių-operatyvinių priemonių planas 1976 m., *ibid.*, ap. 14, b. 611, l. 53.

²¹ Priešiškos buržuazinių nacionalistų veiklos atskleidimas ir kelio jai užkirtimas, *ibid.*, ap. 3, b. 634, l. 97.

²² Pažyma apie besimokančio jaunimo priešiš-
kų išpuolių priežastis Panevėžyje 1970–1973 m.,
ibid., ap. 14, b. 608, l. 58.

²³ Asmenų, kurie privalo būti nuolatinėje prie-
žiūroje, operatyvinės įskaitos bylų kategorijų sąra-
šas, *ibid.*, ap. 46, b. 2665, l. 10–11.

²⁴ Pažyma apie padėtį ir priemones pagerinti
operatyvinį darbą analizuojant asmenų, esančių
operatyvinėje įskaitoje, elgesį, *ibid.*, ap. 3, b. 660,
l. 104–105.

²⁵ Pažyma apie padėtį ir priemones sustiprinti
kontržvalgybinį darbą užkertant kelią grįžusių iš
įkalinimo vietų baudžiamųjų būrių vadų, antisovie-

tinių ir nacionalistinių organizacijų vadų ir dalyvių
priešiškai veiklai, *ibid.*, ap. 10, b. 439, l. 17.

²⁶ KGB 5-ojo skyriaus 5-ojo poskyrio opera-
tyvinio darbuotojo Borunovo pažyma apie asme-
nis, grįžusius iš įkalinimo vietos, *ibid.*, ap. 3,
b. 664, l. 185.

²⁷ Pažyma apie padėtį ir priemones sustiprinti
kontržvalgybinį darbą užkertant kelią grįžusių iš
įkalinimo vietų baudžiamųjų būrių vadų, antisovie-
tinių ir nacionalistinių organizacijų vadų ir dalyvių
priešiškai veiklai, *ibid.*, ap. 10, b. 439, l. 16.

²⁸ 1976 m. birželio 16 d. pažyma apie darbo
su agentūra (5-ąja linija) padėtį Alytaus rajone,
ibid., b. 440, l. 243.

²⁹ Biržų rajono KGB skyriaus agentūrinių-ope-
ratyvinių priemonių planas, *ibid.*, ap. 15, b. 440,
l. 15.

³⁰ Pažyma apie padėtį ir priemones sustiprin-
ti kontržvalgybinį darbą užkertant kelią grįžusių iš
įkalinimo vietų baudžiamųjų būrių vadų, antisovie-
tinių ir nacionalistinių organizacijų vadų ir dalyvių
priešiškai veiklai, *ibid.*, ap. 10, b. 439, l. 26.

**LSSR KGB 5-ojo skyriaus viršininko plk. M. Ščensnovičiaus 1968 m. liepos 12 d. raš-
tas KGB 2-osios valdybos 3-iojo skyriaus viršininkui pplk. F. Akimovui dėl buvusių kalinių
ir tremtinių kontrolės**

Slaptai

Egz. Nr. 29

*KGB prie Lietuvos SSR MT 2-osios valdybos
3-iojo skyriaus viršininkui
papulkininkui
drg. F. Akimovui
Vilnius*

*KGB prie Lietuvos SSR Ministrų Tarybos 1968 m. birželio 19 d. kolegijos nutarime nurodo-
ma, kad respublikoje likę priešiški elementai – tai nacionalistiškai nusiteikę buvusių buržuazi-
nių politinių partijų nariai, buržuazinės Lietuvos valstybinio aparato valdininkai, pagrindžio ir
jo ginkluotų gaujų buvę vadai ir dalyviai, ypač atlikę bausmę už ypač sunkius valstybinius nu-
sikaltimus.*

*Kolegija pasiūlė pagerinti darbą tiriant ir analizuojant nurodytos kategorijos asmenų, ypač
esančių operatyvinio stebėjimo bylų įskaitoje, elgesį.*

*Medžiagos, kuri gaunama apie šios kategorijos asmenis, analizė leidžia daryti prielaidas, kad
mes neturime visų duomenų apie grįžusiųjų politines nuotaikas, ketinimus, gyvenimo būdą, susi-
būrimo ir darbo vietas, ekonominę padėtį ir gyvenamąją vietą.*

*Dėl tokios medžiagos trūkumo negalima tinkamai išanalizuoti toje aplinkoje vykstančių
procesų ir parengti atitinkamas priemones siekiant juos teigiamai paveikti arba organizuoti
jų agentūrinį stebėjimą.*

Dėl to prašome:

– duoti bendrą politinę charakteristiką asmenų, grįžusių iš įkalinimo vietų, pateikiant konkrečius pavyzdžius apie jų nuotaikas, ketinimus, sėkmingus persiauklėjimo ir atsiribojimo nuo nacionalistinės veiklos atvejus, jų viešus pasisakymus, kurie demaskuotų buržuazinio nacionalizmo antiliaudinę prigimtį, taip pat faktus apie priešiškos arba ideologiškai žalingos veiklos atnaujinimą;

– patikslinti bendrą skaičių asmenų, kurie grįžo iš kalėjimų, teistų už ypač sunkius valstybinius nusikaltimus ir apsigyvenusius jų operatyvinio aptarnavimo teritorijoje. Pagal rajonus pateikti jų skaičių ir analizę pagal amžių:

iki 30 metų, nuo 30 iki 40 metų, nuo 40 iki 50 metų,

nuo 50 iki 60, daugiau nei 60 metų (tikslų bendrą skaičių ir apytikslį pagal amžių).

Nustatyti didesnes jų susibūrimo vietas ir pateikti savo pasiūlymus dėl to, kas tai nulėmė (kraštiečiai, bendrabyliai, kalėję tame pačiame lageryje ir t. t.).

Ar jie bendrauja tarpusavyje ir kas juos sieja (darbas, specialiai susirinkę, mokslas ir t. t.);

– ar jie nesinaudoja legaliomis galimybėmis bendraudami tarpusavyje ir su gyventojais (literatūriniai ir diskusijų vakarai, meno saviveikla, jubiliejiniai vakarai, turizmas ir t. t.) turėdami priešiškių ir ideologiškai kenksmingų tikslų;

– kiek iš jų yra medžiotojų klubo nariai ir turi ginklą (medžioklinius ir mažo kalibro šautuvus);

– kiek iš jų dirba mokytojais, dėstytojais, kur ir kokiose mokymo įstaigose;

– aktyviausių buvusių nacionalistų, praeityje teistų, ir pirmiausia visų objektų, įtrauktų į operatyvinę įskaitą, ekonominė padėtis, gyvenamoji vieta (komunalinis ar kooperatinis butas, privatus namas ir t. t.), darbo vieta, pareigos ir turimas postas (vertas ar ne eiti tokias pareigas), materialinio apsirūpinimo būklė, išsilavinimas (kada ir kur įgijo). Kartu prašome atkreipti dėmesį į anksčiau teistų asmenų vaikų (vyresniųjų klasių ir suaugusių) auklėjimą, būdingus signalus apie jų teigiamą arba neigiamą elgesį.

Šį darbą reikėtų vykdyti konspiratyviai ir slapta, siekiant nesukelti neramumų, nerimo tarp nurodytos kategorijos asmenų.

Surinkę duomenis nurodytais klausimais, informuokite raštu KGB prie Lietuvos SSR MT 5-ąjį skyrių iki 1968 m. spalio 1 d.

Analizuoti procesus tarp asmenų, praeityje teistų už sunkius valstybinius nusikaltimus, reikia nuolat ir apie visus pasikeitimus informuoti Liet. SSR KGB 5-ąjį skyrių.

p/p

KGB prie Lietuvos SSR Ministrų Tarybos
5-ojo skyriaus viršininkas

pulkininkas
(Ščensnovičius)

1968 m. liepos 12

Nr. 5/4493

Tikra:

KGB prie Lietuvos SSR Ministrų Tarybos
5-ojo skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis

majoras
(Smirenikovas)
(parašas)

Lietuvos ypatingasis archyvas, f. K-1, ap. 3, b. 664, l. 182–184. Nuorašas. Versta iš rusų k.